

9-SINF “PREPARE” INGLIZ TILI DARSIGINING PEDAGOGIK-AMALIY TAHLILI

Mirzakamolova Maftuna Rahimjon qizi

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Anotatsiya: Ushbu maqolada 9-sinf uchun mo'ljallangan “Prepare” ingliz tili darsligi pedagogik-amaliy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda darslikning tuzilishi, til ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan mashq turlari hamda leksik materiallarni taqdim etish usullari o'rganilgan. Maqola doirasida darslikning afzalliklari va mavjud kamchiliklari aniqlanib, o'qitish jarayoniga assotsiativ metodni integratsiya qilish imkoniyatlari yoritilgan. Assotsiativ metod o'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, semantik bog'lanishlarni hosil qilish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynashi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, “Prepare” darsligi zamonaviy kommunikativ yondashuvga asoslangan bo'lsa-da, undagi leksik materiallarni assotsiativ mashqlar orqali boyitish til o'rganish samaradorligini yanada oshiradi.

Kalit so'zlar: ingliz tili darsligi, assotsiativ metod, kommunikativ kompetensiya, leksik ko'nikma, psixolingvistika, metodik tahlil.

ПЕДАГОГИКО-ПРАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УЧЕБНИКА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА «PREPARE» ДЛЯ 9-ГО КЛАССА

Мирзакамолова Мафтуна Рахимжон кызы

Базовый докторант Наманганского государственного университета

Аннотация: В данной статье с педагогико-практической точки зрения анализируется учебник английского языка «Prepare» для 9-го класса. В исследовании рассматриваются структура учебника, виды упражнений, направленных на развитие языковых навыков, а также способы подачи лексического материала. В статье выявляются преимущества и существующие недостатки учебника, освещаются возможности интеграции ассоциативного метода в учебный процесс. Обосновывается, что ассоциативный метод играет важную роль в расширении словарного запаса учащихся, формировании смысловых связей и развитии коммуникативной компетенции. Результаты исследования показывают, что, хотя учебник «Prepare» основан на современном коммуникативном подходе, обогащение его лексического материала посредством ассоциативных упражнений дополнительно повышает эффективность изучения языка.

Ключевые слова: учебник английского языка, ассоциативный метод, коммуникативная компетенция, лексические навыки, психолингвистика, методический анализ.

PEDAGOGICAL-PRACTICAL ANALYSIS OF THE 9TH GRADE “PREPARE” ENGLISH TEXTBOOK

Mirzakamolova Maftuna Rahimjon qizi

PhD student at Namangan State University

Annotation: This article analyzes the 9th grade English textbook “Prepare” from a pedagogical-practical point of view. The study examines the structure of the textbook, types of exercises aimed at developing language skills, and methods of presenting lexical material. The article identifies the advantages and existing shortcomings of the textbook and highlights the possibilities of integrating the

associative method into the teaching process. It is substantiated that the associative method plays an important role in expanding students' vocabulary, forming semantic connections, and developing communicative competence. The results of the study show that although the "Prepare" textbook is based on a modern communicative approach, enriching its lexical material through associative exercises further increases the effectiveness of language learning.

Keywords: English textbook, associative method, communicative competence, lexical skills, psycholinguistics, methodological analysis.

Kirish. Xalqaro kommunikatsiya vositasi sifatida ingliz tili o'qitishning samaradorligini oshirish har qanday maktab ta'limi tizimining asosiy vazifalaridan biridir. 9-sinfga mo'ljallangan «Prepare» ingliz tili darsligi (Cambridge University Press) o'quvchilarning to'rt asosiy kompetensiyasini — tinglab tushunish (listening), o'qish (reading), gapirish (speaking) va yozish (writing) — integrativ tarzda rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu darslik shuningdek lug'at va grammatika materiallarini kontekstual yondashuvda taqdim etadi hamda 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishni ko'zda tutadi.

Maqolaning maqsadi — «Prepare» darsligining pedagogik-metodik xususiyatlarini amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilish, unda shakllantiriladigan ko'nikmalarni aniqlash, lug'at taqdimotining samaradorligini baholash hamda assotsiativ metodni darslikga integratsiya qilish imkoniyatlarini ko'rsatishdir. Tadqiqot maktab amaliyotiga yo'naltirilgan bo'lib, o'qituvchilarga dars rejalarini takomillashtirish va metodik ishlarni boyitish uchun tavsiyalar beradi.

Metodologiya (Tadqiqot usullari)

Ushbu tadqiqot pedagogik-amaliy yo'nalishda olib borildi. Tadqiqot usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1) Kontent-tahlil: «Prepare» darsligining Student's Book va Teacher's Book materiallari, bo'limlar tuzilishi, topshiriqlar turi hamda lug'at bloklari batafsil o'rganildi.

2) Taqqoslash va tizimlashtirish: darslikdagi metodik yondashuvlar CEFR talablari

va kommunikativ til ta'limi prinsiplari bilan qiyoslandi.

3) Kuzatish va amaliy sinov: maktab darslarida darslik bo'yicha 9-sinf jamoalari bilan sinov darslar o'tkazildi (6 ta sinf, jami 150 o'quvchi), assotsiativ metod asosida tuzilgan interaktiv mashqlar kiritildi va natijalar kuzatildi.

4) Sifatli tahlil: o'qituvchilar va o'quvchilar bilan suhbatlar (focus-group) orqali darslikning qulayliklari va kamchiliklari, shuningdek assotsiativ yondashuvga oid fikrlar yig'ildi. Manbalar sifatida xalqaro va mahalliy adabiyotlar, jumladan Richards (2017), Nation (2013), Ellis & Beaton (1993) kabi asosiy ishlar hisobga olindi.

Natijalar. Tadqiqot davomida quyidagi asosiy natijalarga erishildi. Birinchidan, «Prepare» darsligining tuzilishi va topshiriqlar tizimi o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyaning asosiy jihatlarini tadrijiy ravishda shakllantirishga xizmat qiladi. Darslarning ko'p qismi real hayotiy vaziyatlarga moslangan mavzular atrofida qurilganligi sababli o'quvchilar mavzuning kontekstini osonlik bilan qabul qiladilar va so'zlarni amaliy ishlatishga intiladilar. Sinov darslari natijasida 150 o'quvchidan 68% listening mashqlarida yaxshilanish (oldingi baholarga nisbatan 10–15% oshish), 62% reading va 55% speaking ko'rsatkichlarida ijobiy o'zgarish kuzatildi.

Ikkinchidan, lug'atni taqdim etish uslubi — ko'pincha kontekst ichida va rasm hamda dialoglar orqali berilishi — so'zlarning pasiv xotirada qolishini kamaytirib, ularni faol ishlatishda yordam beradi. Biroq darslikda ba'zi bo'limlarda so'zlar ro'yxat sifatida berilganligi hamda frazeologik birliklar va kollokatsiyalar yetarlicha izohlanmaganligi aniqlandi. Bu holat o'quvchilarni so'zlarni mustaqil kontekstda ishlatishda qiyinchiliklarga duchor qilishi mumkin.

Uchinchidan, grammatika bo'limlari kontekstga bog'langan bo'lsa-da, ayrim mavzular uchun nazariy tushuntirishlar yetarli emasligi sababli o'qituvchilar qo'shimcha izoh va mashqlar tayyorlashga majbur bo'ldilar. Bu esa dars rejasida qo'shimcha vaqt talab qiladi.

To'rtinchidan, assotsiativ metodni sinov darslarga kiritish natijasida lug'at o'zlashtirish samarasi ortgani kuzatildi. Masalan, o'quvchilarning 72% i yangi

soʻzlarni assotsiativ xarita orqali eslab qolishni qulay deb bildi va 60% i ushbu usul yordamida speaking mashqlarida soʻzlarni faolroq ishlatdi.

Muhokama. Olingan natijalar «Prepare» darsligining pedagogik jihatdan kuchli tomonlarini hamda takomillashtirilishi mumkin boʻlgan yoʻnalishlarini aniq koʻrsatdi. Darslikning kommunikativ yondashuvga asoslanganligi va multimodal materiallar (audio, rasm, dialog) bilan boyitilganligi oʻquvchilarning tilga boʻlgan motivatsiyasini oshiradi va tilni amaliy qoʻllashga undaydi. Bu natija Richards (2017) va Nation (2013) asarlaridagi tamoyillar bilan mos keladi.

Shuningdek, lugʻat taqdimotida kontekstga asoslangan yondashuvning afzalliklari yaqqol namoyon boʻldi: yangi leksika matn yoki dialog doirasida taqdim etilganda oʻquvchilar uning semantik maydonini tezroq angladilar. Biroq soʻzlar roʻyxatlari, yetarlicha kollokatsiyalar koʻrsatilmagan joylar va frazeologik birliklarga eʼtibor kamligi tilni mustaqil ishlatishda toʻsqinlik qilmoqda. Bu muammoni hal etish uchun darslikka quyidagi metodik oʻzgartirishlar kiritilishi mumkin.

Birinchidan, assotsiativ metodni sistematik qoʻllash: har bir yangi unit boshlanishida yoki yangi lugʻat kirgizilganda oʻquvchilarga mind-map (assotsiativ xarita) tuzdirish, qayta ishlash vazifalari tayyorlash. Bu soʻzlarni semantik tarmoqlar orqali mustahkamlashga xizmat qiladi. Ikkinchidan, frazeologiya va kollokatsiyalar uchun alohida bloklar kiritish: bir necha mashqlar orqali soʻz birikmalarini kontekstda ishlatishga oʻrgatish. Uchinchidan, grammatika boʻlimlarini mustahkamlash uchun amaliy loyihalar va integrativ vazifalar koʻpaytirilishi lozim: misol uchun, speaking va writing topshiriqlariga grammatika punktlarini bevosita qoʻshish.

Pedagogik-amaliy uslubda, oʻqituvchilarning professional rivojlanishi uchun metodik qoʻllanmalar yaratilishi va assotsiativ metod boʻyicha treninglar tashkil etilishi zarur. Bu oʻqituvchilarga yangi yondashuvlarni dars jarayonida samarali ishlatish imkonini beradi.

Tavsiyalar.

1. Har bir unitda 10–15 daqiqa vaqtni assotsiativ mashqlarga ajrating:

mind-map tuzish, tezkor assotsiatsiyalar o'yinlari, 'word web' faoliyatlari.

2. Darslikka kollokatsiya va foydalanish holatlari bo'yicha qo'shimcha materiallar kiritilsin yoki Teacher's Bookda bular bo'yicha batafsil izoh berilsin.

3. Grammatik tushuntirishlarni chuqurlashtirish va amaliy mashqlarni ko'paytirish orqali o'quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatini oshirish.

4. O'qituvchilar uchun assotsiativ metod bo'yicha seminarlar va master-klasslar tashkil etish; dars yozuvlari uchun namunaviy reja taqdim etish.

5. Onlayn resurslardan foydalanish: interaktiv mind-map vositalari, lug'at o'yinlari va audio materiallar bilan boyitish.

Xulosa. Tahlil shuni ko'rsatdiki, «Prepare» darsligi 9-sinf o'quvchilarini kommunikativ jihatdan tayyorlashda samarali vositadir. Uning kontekstual lug'at taqdimoti, kommunikativ topshiriqlari va multimodal materiallari o'quvchilarning tilni amaliy qo'llashiga xizmat qiladi. Biroq darslikni assotsiativ metod bilan boyitish, frazeologiya va kollokatsiyalar uchun alohida e'tibor qaratish, hamda grammatik tushuntirishlarni amaliy vazifalar bilan mustahkamlash darslik samaradorligini yanada oshiradi.

Tavsiya qilamizki, maktab amaliyotida o'qituvchilar «Prepare» darsligidan foydalanayotganda yuqoridagi amaliy tavsiyalarga asoslanib dars rejasini moslashtirsinlar: assotsiativ mashqlarni doimiy ravishda kiritish, kollokatsiyalar bo'yicha alohida vazifalar yaratish va o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini oshirish maqsadida interaktiv va loyihaviy ishlarni joriy qilsinlar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cambridge University Press. (2019). Prepare Level 5 Student's Book. Cambridge.

2. Richards, J. C. (2017). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.

3. Nation, I. S. P. (2013). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press.

4. Ellis, A., & Beaton, A. (1993). Psycholinguistic Determinants of Foreign

Language Vocabulary Learning. Language Learning.

5. Altarriba, J., & Mathis, K. M. (1997). Conceptual and Lexical Development in Second Language Acquisition. Journal of Memory and Language.

6. Jiang, N. (2000). Lexical Representation and Development in a Second Language. Applied Linguistics.

7. Fitzpatrick, T., & Thwaites, P. (2019). Word Association and Lexical Knowledge. Journal of Psycholinguistic Research.

8. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2023). Umumta'lim maktablari uchun ingliz tili dasturi.